

**Vadlīnijas ieguldītāju piemērotības un
atbilstības vērtēšanas ietvara izstrādei
ieguldījumu platformām**

Satura rādītājs

Satura rādītājs	2
Ievads	3
1. Vispārējie pamatprincipi un SA ietvara sasaiste ar ieguldījuma produkta specifiskām īpašībām un ieguldījumu produkta vērtēšanu (<i>Product governance</i>).....	3
2. Zināšanas un pieredze	5
3. Finanšu situācija	6
4. Ieguldījumu mērķi	6
5. Atbilžu vērtēšanas metodoloģija un sasaiste ar produkta īpatnībām	6
6. Citi jautājumi.....	7

Ievads

Biedrības "Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācijas" (turpmāk – Asociācija) Uzraudzības padomes apstiprinātās Vadlīnijas ieguldītāju piemērotības un atbilstības (*suitability and appropriateness* – turpmāk tekstā SA) ietvara izstrādei ir pamatprincipu apkopojums, ko Asociācija izstrādājusi kā ieteikumus biedriem – ieguldītāju platformām. Vadlīnijās ir ietverti minimālie darbības standarti ieteikumu veidā, taču katrs Asociācijas biedrs var brīvi izvēlēties tā darbībā ieviest un ievērot vēl augstākus darbības standartus. Vadlīniju piemērošana neatbrīvo Asociācijas biedru no pienākuma ievērot tiesību aktos noteiktās prasības.

Vadlīnijas ieguldītāju piemērotības un atbilstības (*suitability and appropriateness* – turpmāk tekstā SA) ietvara izstrādei ieguldītāju platformām aptver SA anketu izstrādi un metodoloģijas izveides praktiskos aspektus, lai noteiktu vai:

- 1) ieguldītāja zināšanas un pieredze ir atbilstoša (*appropriate*) konkrētam ieguldītāju produktam, veicot rīkojuma izpildi klienta vārdā¹;
- 2) ieguldītāju platformā pieejamie finanšu instrumenti ir piemēroti (*suitable*) ieguldītāja zināšanām un pieredzei, finansiālajai situācijai un ieguldītāju mērķiem, gadījumos, kad ieguldītāju platforma sniedz ieguldītāju konsultāciju vai portfeļa pārvaldīšanas pakalpojumus.

Vadlīnijas satur ieteicamos labās prakses pamatprincipus un piemērus, kuru izstrādes primārais mērķis ir ieguldītāju aizsardzības nodrošināšana pēc vienotas tirgus dalībnieku pieejas. Vadlīnijām ir ieteikuma jeb rekomendējošs raksturs, līdz ar ko tās nav saistošas tirgus dalībniekiem un, attiecīgi, no tirgus dalībnieku puses tās tiek piemērotas pēc labākās gribas principa.

SA ietvars balstās uz Eiropas Savienības (turpmāk - ES) un Latvijas saistošajiem normatīvajiem aktiem, Eiropas vērtspapīru tirgus iestādes (turpmāk - ESMA) vadlīnijām, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk - FKTK) sniegtajiem ieteikumiem un skaidrojumiem un citas pieejamās informācijas par finanšu industrijā pielietoto labo praksi Latvijā, ES un citur pasaulē.

1. Vispārējie pamatprincipi un SA ietvara sasaiste ar ieguldītāju produkta specifiskām īpašībām un ieguldītāju produkta vērtēšanu (*Product governance*)

- 1.1. Lai pilnvērtīgi izstrādātu SA metodoloģiju ieguldītāju platformās izvietotajiem finanšu instrumentiem, sākotnēji ieteicams veikt pilnvērtīgu šī finanšu produkta izvērtējumu no produkta pārvaldības puses, t. sk. pēc FKTK normatīvajos noteikumos Nr. 118 "Normatīvie noteikumi par ieguldītāju produktu pārvaldības prasībām" un citos normatīvajos aktos, t. sk. FITL, aprakstītajiem kritērijiem, kas

¹ Un citus FITL 3. panta ceturtajā daļā minētos pakalpojumus, izņemot ieguldītāju konsultāciju un portfeļa pārvaldības pakalpojumus.

vairākumā gadījumu sakrīt ar SA nepieciešamo klienta - ieguldītāja profila izvērtējumu.

- 1.2. Tā kā ieguldījumu platformās piedāvātie finanšu instrumenti MiFID II izpratnē² klasificējami kā sarežģīti (*complex*), tas jāņem vērā, vērtējot klienta - ieguldītāja piemērotību un atbilstību. Anketā būtu jāietver jautājumi, kas sniedz priekšstatu par ieguldītāja izpratni par sarežģītības elementiem, kas raksturo ieguldījumu platformās izvietotos finanšu instrumentus. Aspekti, kurus ieteicams ņemt vērā, vērtējot ieguldījumu platformās piedāvāto finanšu instrumentu sarežģītību, ir:

- finanšu instrumentu dzēšanas pakļāvība citu personu turējumā esošo parādu atmaksai;
- Emitenta spēja potenciāli mainīt finanšu instrumentu naudas plūsmu (finanšu instrumentu īstermiņa atmaksa un iespējami pagarinājumi);
- ieguldītāju nepieciešamā izpratne par bāzes aktīvu specifiku un to īpašībām;
- Mehānismi finanšu instrumentu ienesīguma noteikšanai un aprēķināšanai;
- ieguldītāju izpratne par darījuma struktūru un visām tajā iesaistītajām pusēm;
- Galvojumi un garantijas, to struktūras, kas saistītas ar finanšu instrumentiem.

- 1.3. Veicot produkta izvērtējumu, nepieciešams definēt produkta mērķa tirgu, proti, kādiem ieguldītājiem šāds ieguldījumu produkts būtu piemērots no produktu pārvaldības viedokļa. Ieguldītāju, kuru profils sakrīt ar identificēto mērķa tirgu vai pamatotos gadījumos ir tuvu tam, vērtējumam būtu jābūt iespēju robežās harmonizētam ar vērtējumu par ieguldījumu produkta piemērotības un atbilstības vērtējumu ieguldītājam saskaņā ar FITL prasībām³.

- 1.4. Ieguldījumu platformās izvietoto produktu negatīvajā mērķtirgū ieteicams iekļaut klientus ar nepietiekamām zināšanām par konkrēto ieguldījumu produktu, vāju finansiālo situāciju un ļoti zemu vai neeksistējošu riska toleranci.

- 1.5. Vērtējot visu ieguldījumu platformā piedāvāto ieguldījumu produktu īpašības, ieteicams izvērtēt, vai piedāvātie ieguldījumu produkti objektīvi ir savstarpēji atšķirīgi vai homogēni katrā no SA kategorijām: vai ir tādi produkti, kuriem būtu nepieciešamas atšķirīgas zināšanas un pieredze, finanšu situācija vai ieguldījumu mērķi, lai ieguldītāju klasificētu kā tiem piemērotu/nepiemērotu vai atbilstošu/neatbilstošu. Attiecīgi no šī izvērtējuma iespējams secināt, vai būtu jāpilnīgi potenciālos ieguldītājus dalīt sīkākās grupās un noteikt to atbilstību un piemērotību jau konkrētai ieguldījumu platformā piedāvātajai finanšu instrumentu grupai, vai ir pietiekami tikai ar to, ka ieguldītājs tiek vispārīgi atzīts par atbilstošu vai neatbilstošu un piemērotu vai nepiemērotu, lai nodarbotos ar ieguldījumu veikšanu ieguldījumu platformā.

² Saskaņā ar https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015-1787_lv_0.pdf

³ FITL 126.2 panta ceturtajā, sestajā un septītajā daļā noteiktie vērtēšanas kritēriji. Produkta pārvaldības prasību ievērošana neatbrīvo ieguldījumu platformu no piemērotības un atbilstības prasību ievērošanas.

- 1.6. Veicot produkta izvērtējumu, tā riska pakāpi iespējams noteikt, izmantojot vienoto PRIIPS⁴ regulā izmantoto metodoloģiju produkta riska izvērtējumam. Izvērtējums sastāvētu no trim daļām - ieguldījumu produkta tirgus riska, kredītriska un likviditātes riska.

2. Zināšanas un pieredze

- 2.1. Vērtējot ieguldītāja zināšanas un pieredzi, jāņem vērā gan specifiskās zināšanas un pieredze ar investīcijām kredītos, gan vispārīgas un specifiskas zināšanas par ieguldījumiem kā tādiem un katra ieguldītāja individuālo pieredzi dažādu finanšu iestāžu piedāvāto un praktiski saņemto ieguldījumu pakalpojumu un blakus pakalpojumu izmantošanā.
- 2.2. Attiecībā uz investīcijām kredītos kā specifiskā aktīvu klasē, lai vairotu investora zināšanas, iespējams testa sadaļu apvienot ar izglītojoša rakstura elementiem, piemēram, testu par specifiskiem, ar investīcijām kredītos saistītiem jautājumiem papildināt ar izglītojošu informāciju, pēc kuras iepazīšanas ieguldītājs gūst nepieciešamās zināšanas par konkrētiem ieguldījumu produkta aspektiem. Šie konkrētie ieguldījumu produkta aspekti cita starpā aptvertu arī faktorus, kas padara konkrētos finanšu instrumentus sarežģītus MiFID II izpratnē (sk. 1.2. sadaļu)
- 2.3. Nepieciešamās specifiskās zināšanas par investīcijām kredītos tiek noteiktas, ņemot vērā definētās specifiskās nepieciešamās zināšanas no produkta pārvaldības puses (sk. 1. punktu), kā arī pārliedzinoties, ka ieguldītājs izprot ar sarežģītu finanšu instrumentu saistītos specifiskos riskus, kas attiecināmi uz konkrēto finanšu instrumentu.
- 2.4. Papildus zināšanām par investīcijām kredītos, vērtējot ieguldītāja vispārīgās zināšanas un pieredzi, tiek ņemta vērā izglītība finanšu vai ekonomikas jomā, darba pieredze saistībā ar ieguldījumu pakalpojumiem un blakus pakalpojumiem, kā arī pieredze finanšu instrumentu tirdzniecībā, kur naudas plūsmas u.c. īpašības būtu pielīdzināmas investīcijām kredītos (citas savstarpējo aizdevumu (turpmāk - P2P), kopfinansēšanas (*crowdfunding* un *crowdlending*) platformas, *asset backed securities*, parāda vērtspapīri, citi sarežģīti finanšu instrumenti ar līdzīgām īpašībām un riska pakāpi).
- 2.5. Lai ieguldītājs tiktu kvalificēts par atbilstošu (*appropriate*) zināšanu un pieredzes kontekstā, būtu nepieciešamas gan specifiskās zināšanas par investīcijām kredītos, gan arī cita veida zināšanas un pieredze tirdzniecībā ar līdzīga veida finanšu instrumentiem (minēti augstāk).
- 2.6. Lai ieguldītājs klasificētos kā atbilstošs (*appropriate*), papildus augstāk minētajai informācijai par ieguldītāja zināšanām un pieredzi arī iespējams ņemt vērā informāciju par tā finanšu situāciju un ieguldījumu mērķiem, lai optimālāk novērtētu ieguldītāja atbilstību, kā arī lai varētu labāk noteikt tā atbilstību produkta mērķa

⁴ Regulation (EU) No 1286/2014 of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on key information documents for packaged retail and insurance-based investment products (PRIIPs).

tirgum, ko nepieciešams detalizētāk vērtēt sarežģītu finanšu instrumentu gadījumos.

3. Finanšu situācija

- 3.1. Vērtējot finanšu situāciju, tiek ņemta vērā informācija gan par ieguldītāja kopējo tīro aktīvu vērtību (*net worth*), t. sk. tā likvīdo aktīvu vērtību, gan par ieguldītāja regulārajiem ienākumiem, t. sk. to avotu, un ieguldītāja regulārajām finanšu saistībām. Kā pamata informācija šajā kategorijā tiek izmantota informācija par kopējo tīro aktīvu vērtību, un atbildes uz pārējiem jautājumiem koriģē ieguldītāja finanšu situācijas aplēsi (tiek izmantota, lai noteiktu novirzi no pamata informācijas).
- 3.2. Ieguldītāju ar nelielu tīro aktīvu vērtību aizsardzības nolūkos ieteicams noteikt minimālo sliekšni, zem kura ieguldītāja finanšu situācija tiek novērtēta kā nepietiekama, lai investētu ieguldījumu platformā.

4. Ieguldījumu mērķi

- 4.1. Lai novērtētu ieguldītāja ieguldījuma mērķa piemērotību produktam, tas jāsalīdzina ar produkta izvērtējumā noteikto (ieguldījumiem kredītos caur ieguldījumu platformu gadījumā primāri tā būtu ienākumu gūšana).
- 4.2. Lai novērtētu investora riska profilu, jāuzdod vismaz divi jautājumi par investora riska apetīti, un rezultātiem jābūt savstarpēji saskanīgiem (nekonfliktējošiem).
- 4.3. Papildus riska apetītes un ieguldījumu mērķa jautājumiem, kas šajā sadaļā uzskatāmi par galvenajiem, rezultāts var tikt koriģēts ar papildus jautājumu palīdzību, piemēram, par ieguldītāja vecumu, ieguldījuma turēšanas ilguma vēlmi, ģimenes statusu utt.
- 4.4. Objektīvi izvērtējot ieguldītāja riska apetīti un tā piemērotību ieguldījumu produktam, ieguldījumu platforma var vadīties pēc konkrētā ieguldījumu produkta riska vērtējuma, pamatojoties uz PRIIPS regulu.
- 4.5. Gadījumos, kad ieguldītāja riska apetīte ir būtiski zemāka par produkta mērķa tirgu (piemēram, tiek saņemta atbilde par 0% riska toleranci), ieguldītājs tiek atzīts par nepiemērotu neatkarīgi no atbildēm uz citiem jautājumiem šajā sadaļā.

5. Atbilžu vērtēšanas metodoloģija un sasaiste ar produkta īpatnībām

- 5.1. Katra ieguldījumu platforma izstrādā savu konkrētu atbilžu izvērtēšanas metodoloģiju, lai noteiktu ieguldītāja piemērotību un atbilstību ieguldījumu produktam. Atbilžu vērtēšanas metodoloģija var ietvert numeriskus vērtējumus skalās, t. sk. piešķirot atbildēm uz jautājumiem atšķirīgus svarus atkarībā no to būtiskuma attiecībā uz konkrēto ieguldījumu produktu.

- 5.2. Ja, vērtējot produkta atbilstību, visā kategorijā Zināšanas un pieredze klienta vērtējums atbilst nepieciešamajam vērtējumam, tad klients tiek uzskatīts par atbilstošu.
- 5.3. Ja, vērtējot produkta piemērotību, visās trijās kategorijās (kuras šajās vadlīnijās minētas 2., 3. un 4. sadaļās) klienta vērtējums atbilst nepieciešamajam vērtējumam, tad klients tiek uzskatīts par piemērotu.

6. Citi jautājumi

- 6.1. Ieguldījumu platformas sniedz klientam visu nepieciešamo informāciju un nepieciešamos papildu paskaidrojumus saistībā ar SA anketas mērķiem un tās aizpildīšanu, vienlaikus nodrošinot pilnīgu ieguldītāja neatkarību pār sniegtajām atbildēm. Ieguldījumu platformas padara SA anketas brīvi pieejamas klientiem un iespēju robežās nodrošina apstākļus, kas veicina savlaicīgu un pilnvērtīgu anketas aizpildīšanu.
- 6.2. Ieguldījumu platforma, ja tās rīcībā ir nonākusi objektīva informācija, ka, iespējams, klienta atbildes uz kādu no sadaļas jautājumiem varētu nebūt aktuālas vai patiesas, veic atkārtotu klienta anketēšanu, lai precizētu klienta sniegto informāciju.
- 6.3. Gadījumos, kuros klients tiek atzīts par nepiemērotu ieguldījumu produktam, bet vēlas veikt un/vai veic finanšu instrumentu tirdzniecību ieguldījumu platformā, platforma veic klienta brīdināšanu ne retāk kā reizi mēnesī. Brīdinājuma forma tiek izvēlēta tāda, lai varētu nepārprotami saprast, ka klients ir iepazinies ar sniegto informāciju, piemēram, organizējot to platformā un liekot klientam izdarīt atzīmi, kurā tiek apstiprināta iepazīšanās ar brīdinājumu, un saglabājot šo informāciju platformas informācijas sistēmā.